

5. SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

Dávky důchodového pojištění

Důchodové pojištění zajišťuje občany pro případ stáří, invalidity nebo při ztrátě živitele. V rámci důchodového pojištění se poskytují důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí (zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů).

Vymezení jednotlivých druhů důchodů:

- **plný starobní důchod** může být pobírán buď po dosažení důchodového věku, a pak se jedná o **řádný starobní důchod**, nebo v zákonem stanovené době před dosažením důchodového věku, a pak se jedná o **předčasný starobní důchod**. Nárok na řádný i předčasný starobní důchod je zároveň podmíněn získáním potřebné doby pojištění. Při odchodu do předčasného důchodu je důchod krácen v souladu s tím, kolik času zbývá do dosažení důchodového věku. Při nesplnění potřebné doby pojištění na plný starobní důchod může pojištěnec po dosažení určené nižší doby pojištění a vyššího zákonem stanoveného věku pobírat **poměrný důchod**;
- **invalidní důchod** získá pojištěnec, jehož pracovní schopnost poklesla z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nejméně o 35 % a který nedosáhl věku 65 let nebo důchodového věku, je-li vyšší. Aby mohl být invalidní důchod přiznán, musí být splněna též podmínka potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod, nejde-li o invaliditu vzniklou následkem pracovního úrazu, nemoci z povolání nebo z některých příčin souvisejících s obranou státu. Ve věku 65 let nárok na invalidní důchod zaniká a dochází k přeměně na starobní důchod. Podle míry poklesu pracovní schopnosti se invalidita dělí na invaliditu prvního stupně (pokles o 35 % až 49 %), druhého stupně (pokles o 50 % až 69 %) a třetího stupně (pokles o 70 a více %) a od toho se také odvíjí výše invalidního důchodu. S účinností od 1. ledna 2010 došlo k zavedení třístupňové invalidity, kdy dosavadní plné a částečné invalidní důchody byly nahrazeny **invalidními důchody pro invaliditu I., II., a III. stupně** (zákon č. 306/2008 Sb.);
- pozůstalá manželka / pozůstalý manžel má nárok na **vdovský/vdovecký důchod** pod podmínkou, že zesnulý byl poživitelem starobního nebo invalidního důchodu anebo ke dni smrti splnil podmínky potřebné k nároku na invalidní nebo starobní důchod, anebo zemřel následkem pracovního úrazu (nemoci z povolání). Pokud nejsou splněny zvláštní podmínky pro další výplatu vdovského nebo vdoveckého důchodu, nárok na tyto důchody zaniká po jednom roce;
- nárok na **sirotčí důchod** může mít pouze nezaopatřené dítě, jehož zesnulý rodič (osoba, která převzala dítě do péče) splňoval podmínku zákonem stanovené potřebné doby pojištění nebo byl poživitelem starobního nebo invalidního důchodu, anebo zemřel následkem pracovního úrazu (nemoci z povolání).

Uvedené druhy důchodů mohou být vypláceny samostatně, a pak se jedná o tzv. sólo důchody. Vdovské a vdovecké důchody mohou být vypláceny v souběhu se starobním nebo invalidním důchodem (kombinované důchody). Jsou-li současně splněny podmínky nároku na výplatu vdovského nebo vdoveckého důchodu a zároveň starobního nebo invalidního důchodu, platí pravidla pro souběh důchodů.

Pro potřeby statistiky o dávkách důchodového pojištění jsou využívány výstupy z informačních systémů České správy sociálního zabezpečení, které nezahrnují údaje týkající se důchodového pojištění prováděného Ministerstvem obrany, Ministerstvem vnitra a Ministerstvem spravedlnosti.

Průměrná měsíční výše důchodu

Průměrná měsíční výše důchodu k 31. 12. sledovaného roku představuje výši důchodu vypláceného v prosinci v průměru na jednoho důchodce. Do výše důchodu není zahrnováno zvýšení důchodu poskytované pro bezmocnost do roku 2006. V tabulkách 5-7. až 5-10. je uvedena průměrná výše důchodů, které byly vypláceny samostatně (sólo). Výjimku tvoří vdovské/vdovecké důchody, které jsou uvedeny i pro případ souběhu. Průměrná výše je zde uvedena za celkovou měsíční výplatu důchodu, tj. včetně souběhového starobního nebo invalidního důchodu.

Počet důchodců – mezinárodní srovnání

Údaje v tabulce 5-11. vychází z metodiky ESSPROS, která se liší od národní metodiky použité v ostatních tabulkách za důchody.

Dávky nemocenského pojištění

System nemocenského pojištění je určen pro výdělečně činné osoby, které při ztrátě příjmu v případech tzv. krátkodobých sociálních událostí (dočasné pracovní neschopnosti z důvodu nemoci nebo úrazu či karantény, ošetřování člena rodiny, těhotenství a mateřství, péče o dítě) zabezpečuje peněžitými dávkami nemocenského pojištění. Od roku 2009 je toto pojištění komplexně upraveno zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Vymezení jednotlivých druhů dávek nemocenského pojištění uvedených v tabulce 5-12.:

- **nemocenské** – zaměstnanec nebo OSVČ, který je uznán ošetřujícím lékařem dočasně práce neschopným, případně při nařízené karanténě, má nárok po zákonem stanovenou dobu na vyplacení nemocenské;
- **ošetřovné** – je vypláceno zaměstnanci z důvodu ošetřování nemocného člena domácnosti nebo péče o zdravé dítě mladší 10 let (protože školské nebo dětské zařízení bylo uzavřeno, dítěti byla nařízena karanténa, nebo osoba, která jinak o dítě pečuje, sama onemocněla);
- **peněžitá pomoc v mateřství** – od roku 2011 je vyplácena ode dne, který určí sama pojištěnka, a to v období od počátku osmého do počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu; podpůrní doba činí 28 týdnů (v případě porodu dvou nebo více dětí činí podpůrní doba 37 týdnů);
- **dávka otcovské poporodní péče (otcovská)** – nárok na dávku má otec dítěte, který o dítě pečuje, pokud nastoupil na otcovskou v období 6 týdnů ode dne narození dítěte; za otce dítěte je považován ten, kdo je v matrice zapsán jako otec; podpůrní doba činí maximálně 1 týden;
- **dlouhodobé ošetřovné** – dávka náleží osobě, která dlouhodobě pečuje o osobu, u níž došlo k závažnému zhoršení zdravotního stavu, který vyžadoval alespoň sedmidenní hospitalizaci v nemocnici, a v den propuštění bylo potvrzeno, že potřeba celodenní péče bude trvat nejméně dalších 30 dnů; výplata dávky nenáleží po dobu, kdy byla ošetřovaná osoba znovu hospitalizována; podpůrní doba činí maximálně 90 kalendářních dnů.

Příjemci příspěvku na péči

Zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (s účinností od 1. ledna 2007) byl zaveden příspěvek na péči. Na tuto dávku má nárok osoba, která z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje pomoc jiné fyzické osoby při zvládnutí základních životních potřeb v rozsahu stanoveném v jednom ze čtyř stupňů závislosti podle zákona. Osoba může z příspěvku na základě vlastní svobodné volby hradit profesionální sociální službu nebo jej použít k pokrytí nezbytných nákladů při zajištění péče v rodině.

Počet příjemců příspěvku na péči představuje v tabulce 5-13. počet osob, které měly v prosinci daného roku nárok na příspěvek na péči bez ohledu na to, kdy byla dávka vyplacena.

Příjemci rodičovského příspěvku

Rodičovský příspěvek je jednou z dávek státní sociální podpory. Příspěvek je určen pro rodiče, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, a to až do vyčerpání celkové částky 300 000 Kč, nejdéle do čtyř let věku dítěte. V případě, že jsou nejmladšími dětmi v rodině dvojčata nebo vícčata, má rodič nárok na rodičovský příspěvek až do vyčerpání celkové částky 450 000 Kč. Do konce roku 2019 se jednalo o celkovou částku 220 000 Kč, respektive 330 000 Kč v případě vícčat.